

Nr 32.

Ankom till Riksdagens kansli den 19 mars 1912 kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt för ortsbefolkningen att å statens skogar inom Västerbottens och Norrbottens län afgiftsfritt taga stubbar för tjärbränning. (2:a Afd.)

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling öfverlämnad motion, nr 18, har herr *Hellberg* hemställt, att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder i syfte att ortsbefolkningen må å statens skogar inom Västerbottens och Norrbottens län afgiftsfritt taga stubbar för tjärbränning i den mån men för skogsvården ej däraf uppkommer.

Till stöd härför har anförts följande:

»Vid sistlidna års riksdag hemställde jag i en motion, nr 66, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga sådana åtgärder, att de personer, som efter anvisning af vederbörande tjänstemän inom Norrbottens och Västerbottens län vilja bryta stubbar i och för tjärbränning, måtte blifva befriade från den afgift pr kubikmeter bruten råvara, som de dittills erlagt.

Efter att hafva erinrat om, att något mer än hälften af Sveriges hela areal utgöres af skogbärande mark, och att Sverige är det andra landet i ordningen i Europa beträffande siffran skog pr individ, och att det inte bör förgätas, att vår norrländska skogshandtering är ett lifsvillkor för hela folkets framtida ekonomiska bestånd, påpekade jag, att den närmaste konsekvensen då blir, att statsmakterna böra omhulda denna gren af vår nationalekonomi. Och detta kan ske genom att stödja förvärfsmöjligheterna afven inom skogshushållningens bigrenar, bland hvilka *tjärfabrikationen* är en.

Jag framhöll därefter, att den fattigare befolkningen i Norrland till

binäring har tjärbränning, men att detta ansträngande och tidsödande arbete är förenadt med icke ringa omkostnader, i det kronan ej lämnar någonting som helst fritt, hvarigenom alla behöfliga materialier måste köpas, ända från tjärveden till brännortfven, spånen, tunnorna och tunnbanden. Priset pr kubikmeter tjärved uppgaf jag till 25 öre, men det påvisades sedermera af jordbruksutskottet, att det i somliga socknar går upp ända till 60 öre. Jag bifogade äfven en af trovärdiga personer mig lämnad »uppgift å tillverkningskostnad å tjära», hvilken uppgift sedermera ej heller blef vederlagd, och af hvilken framgick, att tjärbränningen är förenad med afsevärda afbränningar. Därtill kommer sedan, att tjärveden själf är af högst olika beskaffenhet, i det att af en del endast erhålles hälften så mycket tjära, äfvensom att tjärtunnorna sedermera af köparen ibland måste till följd af uppkommet tjärvatten packas om, hvarigenom ytterligare förlust uppstår.

Kunde därför någon lindring häruti åstadkommas, så att åtminstone den för tjärbränningen behöfliga tjärveden kunde afgiftsfritt erhållas, skulle en ej obetydlig lättnad uppstå för den härmed sträfvande befolkningen. För kronan borde eftergifvandet af denna afgift vara af helt ringa betydelse. Och för öfrigt, såsom förhållandet nu är, stå stubbarna och ruttna bort och verka på sina ställen hindrande för skogsåterväxten. Det borde därför ej vara annat än nyttigt och för *kronan* önskvärdt, att stubbarne bortskaffades i så stor utsträckning som möjligt; men allt under förutsättning att samma bestämmelser gälla som nu eller att sökanden af jägmästaren anvisas visst lämpligt område eller trakt, utöfver hvilket han ej får gå, samt att medgifvandet ej lämnas åt andra än sådana som själfva utföra eller deltaga i arbetet, och att ej mera får tagas än som under närmaste år användes eller att upplåtelsen endast gäller ett år i sänder.

För öfrigt beder jag få hänvisa till motionen, med anledning af hvilken jordbruksutskottet hemställde om en riksdagsskrifvelse till Kungl. Maj:t, gående ut på, att mindre bemedlade personer måtte å statens skogar inom Västerbottens och Norrbottens län mot en bestämd mindre afgift få taga stubbar för tjärbränning i den mån men för skogsvården ej däraf uppkomme. Ur utlåtandet vill jag här endast framhålla, att däri upplyses om, att domänstyrelsens inkomst för från statens skogar försåldt tjärvirke uppgick till endast 10,800 kronor under år 1908. Vid utlåtandet var emellertid fogad en af herr D. Persson m. fl. afgifven reservation, till hvilken jag beder få hänvisa, och i hvilken hemställdes, »att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder i syfte att ortsbefolkningen må å statens skogar inom Västerbottens och Norrbottens län *afgiftsfritt* taga stubbar för tjärbränning i den mån men för skogsvården ej däraf uppkommer».

Andra kammaren biföll sedermera denna reservation *utan votering*. I Första kammaren däremot bifölls utskottets hemställan med den ändring, att orden »mindre bemedlade personer» utbyttes mot »ortsbefolkningen». Vid voteringen var emellertid *en tredjedel* af kammarens ledamöter frånvarande eller närmare bestämdt 53.

Jag kan icke underlåta att ur den därstädes förda diskussionen här framhålla något af det anförande, som hölls af en med förhållandena i Norrland synnerligen förtrogen person, nämligen landshöfdingen i Västerbottens län, Henning Biörklund. Han yttrade nämligen — bland annat — att »när nu däruppe tjärbränningen, hvad kronans marker angår, sker i så ringa skala, att hela inkomsten för domänstyrelsen rör sig om ett belopp af cirka 10,800 kronor pr år, förefaller det mig, som från domänstyrelsens sida den penningeavgift, som kräves, mera tillkommit för ordningens skull än för inkomstens. Kan något annat sätt utfinnas, så att ordningen i afseende på tjärstubbarnes utlämnande utan betalning blefve lika god, skulle det säkerligen för skogsförvaltningen vara ganska likgiltigt, om betalningen efterskänktes. Men för den befolkning det gäller, kan det ju hafva en större betydelse.» Och vidare: »När man därtill ser, huru priserna växla — som naturligtvis berott på jägmästarne — huru de kunnat variera mellan 15 öre och 60 öre pr kub.-meter tjärved, anser jag, att det vore mest tilltalande, att man ordnade denna sak ej genom att bestämma mindre afgifter utan genom att *afgifterna alldeles försvunne*. Men då måste i sammanhang härmed gifvas nya bestämmelser, så att icke hvem som helst har rätt att gå på kronoparken och gräfva efter tjärved. Det förefaller mig, som om reservationen med dess ordalag lyckats lösa problemet, då det heter i klämman, »att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder i syfte, att ortsbefolkningen må å statens skogar inom Västerbottens och Norrbottens län afgiftsfritt taga stubbar för tjärbrännig i den mån men för skogsvården ej däraf uppkommer». Med detta villkor ligger i sakens natur, att det blefve jägmästaren, som finge i första hand pröfva, huruvida från den ena eller andra kronoparken kunde få tagas tjärved till bränning; och när det står i klämman, att Kungl. Maj:t skulle vidtaga åtgärder, ligger väl däri, att de ordningsföreskrifter, som böra utfärdas, skola af Kungl. Maj:t stadfastas. Och än vidare: »Det skulle hafva för befolkningen en icke ringa betydelse, om tjärveden blefve *helt afgiftsfri* och icke blott till priset nedsatt, ty äfven om beloppet af afgiften blir obetydligt, äger det rum en betydlig omgång uti sättet, hvarpå betalningen skall ske. En sådan liten kvantitet som ett fåtal kubikmeter förutsätter en framställning till jägmästaren att få ett antal lass tjärved för bränning; sedan får sökanden skrifva å tryckt formulär en förbindelse att

betala, hvad veden kan komma att kosta. Men icke nog härmed, det fordras äfven borgen af två personer, hvilken också måste anskaffas, och när det sedan blir klart, hvilken kvantitet tjärved, som får tagas, samt borgensförbindelsen affämnats i behörig ordning, skickas reversen från kronjägaren till jägmästaren, från jägmästaren till öfverjägmästaren, från öfverjägmästaren till länsstyrelsen, från länsstyrelsen till kronofogden, från kronofogden till länsmannen och från denne till fjärdingsmannen för att införskaffa likviden; ty jägmästaren anses numera från domänstyrelsens sida ej vara lämplig att hafva hand om några medel annat än i minsta möjliga mån. Detta leder till att i de buntar af reverser, hvilka från skogsförvaltningen komma in till Konungens befallningshafvande, det reverserade beloppet ibland kan vara så obetydligt som 25 öre; och ganska ofta förekommer inom Västerbottens län dylika reverser på 30, 50 och 75 öre. Allt detta förorsakar naturligtvis besvär. Att det åstadkommer mycket besvär för myndigheterna, det må nu så vara; men att alla, som vilja från kronans skogar skaffa sig tjärved och som ju i regeln äro att anse såsom mindre bemedlade, skola hämta reversblanketter hos jägmästaren och skaffa löftesmän, insända reversen och sedermera höra sig för, om och när han kan få veden åt sig anvisad, det är verkligen en sådan omgång, att jag tror, att blott för den sakens skull vore det *önskligt, att afgiften kunde upphöra*; och någon summa, som spelar någon roll, vore det ju icke fråga om, vare sig för staten eller skogsstyrelsen, därest så skedde.

Jag anser sålunda, att den föreslagna reformen skulle för ortsbefolkningen vara till stort gagn, men då borde också steget tagas fullt ut — icke mot någon minskning i afgiften, utan *afgiftsfritt* bör den ifrågavarande rättigheten upplåtas åt ortens befolkning».

Som bekant förföll förevarande fråga vid den riksdagen, enär kamrarne i densamma fattade stridiga beslut, och utskottet sedermera icke såg sig i tillfälle att sammanjämka de olika meningarna, och frågan ej heller ansågs vara af beskaffenhet att kunna afgöras genom gemensam omröstning.

Men då jag fortfarande anser, att den ifrågavarande reformen skulle blifva till stor fördel för befolkningen; då jag icke kan dela de farhågor, som sistlidna års riksdags jordbruksutskott uttalade, och då jag slutligen ej kan finna, att några fullgiltiga skäl framkommit emot den föreslagna reformen, anser jag mig böra hemställa, — — —.»

Af den af motionären åberopade reservationen vid det af jordbruksutskottet nästlidna år afgifna utlåtande (nr 25) i förevarande ämne må här återgifvas följande:

»Hvad angår förevarande motions syfte, finner utskottet detta synner-

Utskottet.

ligen behjärtansvärdt. Det sträfsamma lif, som uti de nordliga trakterna af vårt land föres af personer, hänvisade att för sitt uppehälle bedrifva tjärbränning, och den ringa inkomst, de erhålla af detta sitt arbete, utgöra enligt utskottets åsikt fullt motiv för att om möjligt något från statens sida göres för att bereda dem lättnad i utöfvandet af denna förvärfvsverksamhet. En sådan lättnad skulle lämpligen kunna beredes på sätt motionären föreslagit. Och som det därvidlag för staten icke gäller större uppoffring än en inkomstminskning af omkring 10,000 kronor årligen, torde hänsynen därtill ej böra tillmätas afgörande betydelse. Då, enligt hvad utskottet har sig bekant, någon tjärbränning för kronans egen räkning ej äger rum å ifrågavarande skogar, torde nämligen de å dessa skogar frambragta råämnena för nämnda tillverkning för kronan endast hafva det värde, de genom förut omförmälda försäljning kunna erhålla. För den fattigare befolkning, hvars stödjande med förslaget afses, är däremot en med så ringa kostnader som möjligt förenad tillgång å själfva råämnet af största betydelse. Ett bifall till motionen och däraf otvifvelaktigt följande ökning af den inhemska tjärproduktionen skulle vidare bidraga till en ur nationalekonomisk synpunkt önskvärd minskning af den för närvarande rätt afsevärda importen af trätjära. Denna uppgick sålunda år 1908 enligt den officiella statistiken till 139,856 kilogram.

Med afseende å den ökade tjärbränningen å statens ifrågavarande skogar, som torde vara att förvänta, om rätten att där hämta virke för tjärbränningen blefve afgiftsfri, skulle visserligen emot medgifvandet af sådan afgiftsfrihet kunna invändas, att däraf kunde i viss mån uppstå men för skogsvården, särskildt fara för skada å mark under återväxt. Men detta torde, därest virkesfångsten utöfvades under vederbörlig tillsyn, till fullo motvägas af de fördelar, som kunna beräknas uppkomma genom att marken till följd af stubbarnas aflägsnande i många fall beredes för skogsåterväxt. I detta afseende må äfven framhållas, att, då tillstånd till stubbbrytning enligt förslaget ej skulle lämnas annat än efter pröfning af vederbörande skogstjänsteman, häri torde ligga en garanti för att skogsvårdsintresset blifver behörigen tillgodosedt. Vidare torde böra framhållas, att, ehuru det icke kan förnekas, att ökad bevakning blifver af nöden å de statsskogar, där stubbbrytningen må komma att äga rum i större utsträckning än hvad för närvarande sker, häraf emellertid icke lära uppkomma några ökade kostnader, då bevakningen torde kunna verkställas af statens nuvarande skogspersonal.

Utfärdandet af föreskrifter om de närmare villkor och bestämmelser, hvarunder den ifrågasatta fria tjärvirkesfångsten skulle få utöfvas, torde gifvetvis tillkomma Kungl. Maj:t. Då det emellertid i statistiskt intresse

är af vikt att erhålla uppgift å de produkter, som af det lämnade råmateriale erhållas, synes i nämnda villkor och bestämmelser lämpligen böra föreskrifvas skyldighet att till vederbörande skogstjänsteman lämna uppgift å kvantiteten af den vid bränningen använda tjärveden och den där af erhållna tjäran.»

Utskottet vill för sin del uti nu föreliggande fråga ansluta sig till den åsikt, som gifvit sig uttryck uti förberörda reservation. De skäl, som här blifvit åberopade till stöd för denna uppfattning, hafva bibragt utskottet full öfvertygelse därom, att genom ett bifall till förslaget en stor lättnad skulle uppstå för den del af befolkningen i de två nordligaste länen, hvilken har sin utkomst af tjärbränning, utan att staten behöfver vidkännas någon afsevärd minskning i skogsinkomsterna eller beredas några olägenheter i afseende å skötseln af och tillsynen öfver ifrågavarande skogar. Utskottet vill ock ytterligare betona, att, då tillstånd att afgiftsfritt taga virke af nu förevarande slag gifvetvis skulle lämnas af vederbörande jägmästare, som därvid skulle för hvarje fall lämna anvisning å lämpligt område, där tjärvirket finge hämtas, och virkesfångsten skulle ske under kontroll från skogsförvaltningens sida, skogsvårdsintresset med all visshet torde komma att blifva behörigen tillgodosedt.

Under åberopande af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet hemställa,

att Riksdagen med bifall till herr Hellbergs ifrågavarande motion må i skrifvelse till Kungl. Maj:t an hålla, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder i syfte att ortsbefolkningen må å statens skogar inom Västerbottens och Norrbottens län afgiftsfritt taga stubbar för tjärbränning i den mån men för skogsvården ej där af uppkommer.

Stockholm den 19 mars 1912.

På jordbruksutskottets vägnar:

D. PERSSON i Tällberg.

I beslutet hafva deltagit:

från Första kammaren: G. L. De Geer, P. Paulson, E. A. Lindblad, Aaby A. W. Ericsson, A. H:son Wachtmeister, Å. Ingeström, J. Gyllenstierna, K. I. Grubbström; från Andra kammaren: D. Persson i Tällberg, N. Persson

i Malmö, G. Odqvist, S. Linders, A. L. Lundström i Långnäs, P. N:son Bosson, C. L. Olausson, V. A:son Ekerot.

Reservation:

af P. Paulson, A. H:son Wachtmeister och J. Gyllenstierna; samt af E. A. Lindblad och Aaby A. W. Ericsson, hvilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hafva följande lydelse:

Hvad angår förevarande motions syfte, finner utskottet detta behjärtansvärdt. Det sträfsamma lif, som uti de nordliga trakterna af vårt land föres af personer, hänvisade att för sitt uppehälle bedriva tjärbränning, och den ringa inkomst, de erhålla af detta sitt arbete, utgöra enligt utskottets åsikt skäl för att om möjligt något från statens sida göres för att bereda dem lättnad i utöfvandet af denna förvärfvsverksamhet. En sådan lättnad skulle lämpligen kunna beredas genom eftergift i betalningen för det från kronans ifrågavarande skogar hämtade för tjärbränningen nödiga virket. Men att därvid, såsom motionären ifrågasatt, medgifva fullständig afgiftsfrihet torde icke ur skogsvårdssynpunkt vara rådligt. Genom en sådan afgiftsfrihet kunde nämligen den föreställningen lätt vinna insteg hos ortsbefolkningen, att fri tjär- och liknande virkesfångst å kronoskogarna vore en ovillkorlig, hvarje man tillkommande rättighet, hvaraf utan tvifvel skulle blifva en omedelbar följd, att skogspersonalen vid sina åtgärder i skogsvårdens intresse lätt kunde förmenas göra intrång på denna rättighet och af sådan anledning röna motstånd i sin tjänsteutöfning. Några olägenheter af berörda slag torde däremot icke behöfva befaras, därest för virkesfångsten bibehölles någon afgift, hvilken gifvetvis, för att åstadkomma den åsyftade lättnaden för tjärbrännarna, skulle sättas så låg som möjligt, i alla händelser icke högre än att kronans direkta kostnader för tillsynen öfver virkesfångsten, blefve betäckta.

På grund af hvad sålunda anförts får utskottet hemställa, att Riksdagen, i anledning af herr Hellbergs ifrågavarande motion, må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, efter den utredning, som kan finnas erforderlig, vidtaga åtgärder i syfte att ortsbefolkningen må å statens skogar inom Västerbottens och Norrbottens län mot en i öfverensstämmelse med hvad därom ofvan nämnts bestämd mindre afgift taga stubbar för tjärbränning i den mån men för skogsvården ej däraf uppkommer.